

INFORMATSIOONI ANALÜÜSIMINE JA SELLE MÕISTMINE

M▲PChipp

SUPPORTED BY THE RIGHTS, EQUALITY
AND CITIZENSHIP (REC) PROGRAMME
OF THE EUROPEAN UNION

LASTEKAITSESEADUS

§ 21. Lapse huvidest lähtumine

- (1) Kõigi last mõjutavate otsuste vastuvõtmisel, vastu võtmata jätmisel ning otsuse kavandamisel eri võimaluste vahel valimisel (edaspidi koos *otsuste tegemine*) tuleb selgitada välja lapse huvid ning lähtuda otsuse tegemisel nendest kui esmatähtsast kaalutlusest.
- (2) Lapse huvide väljaselgitamiseks tuleb:
  - 1) selgitada välja kõik asjassepuutuvad lapse olukorra ja isikuga seonduvad asjaolud ning muu informatsioon, mis on vajalik, et hinnata otsuse mõju lapse õigustele ja heaolule;
  - 2) selgitada lapsele kavandatava otsuse sisu ja põhjuseid, kuulata laps ära tema vanust ja arengutaset arvestades sobival viisil ning võtta lähtuvalt lapse vanusest ja arengutasemest tema arvamus arvesse ühe asjaoluna huvide väljaselgitamisel;
  - 3) kõiki asjassepuutuvaid asjaolusid kogumis hinnates kujundada põhjendatud seisukoht lapse huvide kohta seoses kavandatava otsusega.

LASTEKAITSESEADUS

§ 28. Abivajaduse hindamine

- (1) Enne abivajavale lapsele sobiva meetme kohaldamist tuleb hinnata lapse abivajadust. Lapse abivajadust hindab lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik, välja arvatud vabatahtlikus tegevuses, asendusteenistuses teenides, tööturuteenustel osaledes või praktikandina lapsega vahetult kokku puutuv isik, kaasates selleks vajaduse korral asjaomase spetsialisti.
- (2) **Lapse abivajadust hinnates peab lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik andma hinnangu:**
  - 1) lapse füüsilisele, tervislikule, psühholoogilisele, emotsionaalsele, sotsiaalsele, kognitiivsele, hariduslikule ja majanduslikule seisundile;
  - 2) last kasvatava isiku vanemlikele oskustele.
- (3) Lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik peab lapse abivajaduse hindamisse kaasama lapse ja last kasvatava isiku või lasteasutuse, kus laps viibib.

ARUTELU

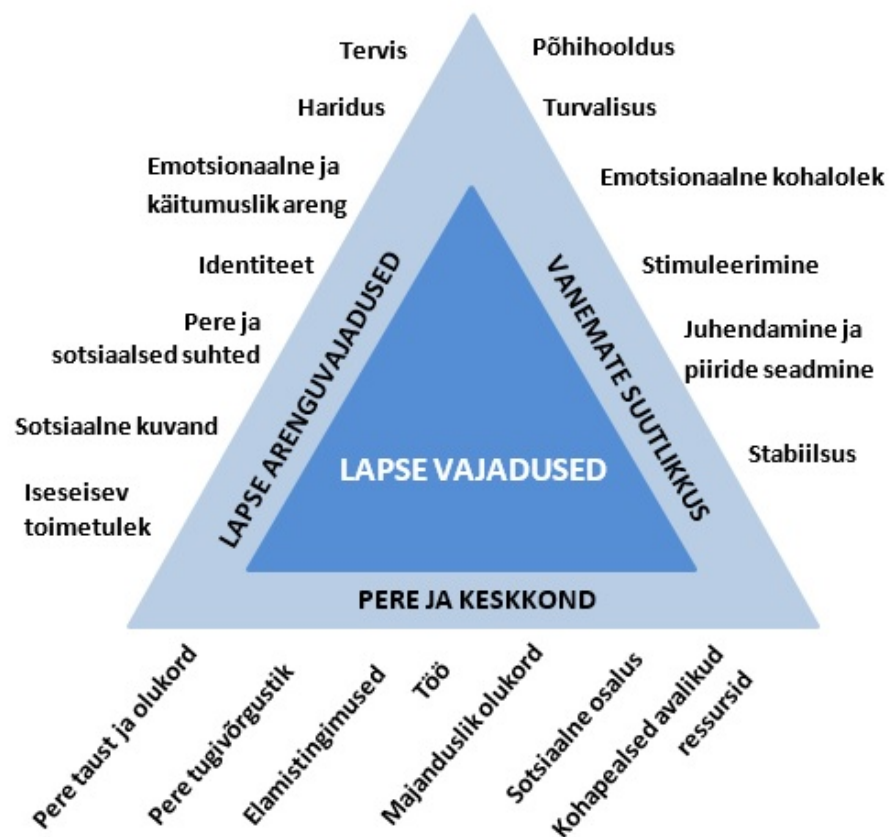

Palun arutle kõrvalolijaga, kuidas mõistate järgmiseid tegevusi, mida need teie töös tähendavad:

- ▶ hindamine
- ▶ analüüs

ABIVAJAVA LAPSE JA PEREKONNA HINDAMISE MUDEL

Department of Health, Department for Education and Employment & Home Office (2000)

MUDELI PÕHIMÕTTED

cf. Department of Health et al. (2000)

Hindamine on...

- ▶ **Lapsekeskne**
- ▶ **Põhineb lapse arengu seaduspärasuste tundmisel**
- ▶ **Ökoloogiline lähenemine:** Lapse mõistmiseks tuleb tema olukorda ja suhteid hinnata kontekstis:
  - ▶ Majanduslik olukord
  - ▶ Sõprussidemete mõju
  - ▶ Vanemate oskused ja perekonna toetuse mõju
- ▶ **Põhilised tegurid**, millega tuleb arvestada
- ▶ **Lapse arenguvajadused**
  - ▶ Lapsevanemate või hooldajate oskused käituda vastavalt olukorrale/ lapse vajadustele
  - ▶ Laiemad perekonna ja keskkonna mõjutegurid

MUDELI PÕHIMÕTTED

cf. Department of Health et al. (2000)

Hindamine ...

- ▶ Sisaldab laste ja peredega töötamist
- ▶ Põhineb **tugevustele, kuid määratleb ka võimalikud raskused**
- ▶ on **ametkondadevaheline** lähenemine
- ▶ On **kestev protsess**, mitte ühekordne sündmus
- ▶ Viiakse läbi **paralleelselt teiste tegevuste** ja toetavate teenuste osutamisega
- ▶ Põhineb **tõenduspõhisele teadmisele**

MUDELI PÕHIMÕTTED

cf. Department of Health et al. (2000)

Tõenduspõhine praktika tähendab, et praktikud peaksid:

- ▶ **Kriitiliselt kasutama teadusuuringuste ja parimate praktikate tulemusi** sisendina hindamiseks ja tegevuste planeerimiseks
- ▶ **Koguma ja uuendama informatsiooni süstemaatiliselt.** Ole täpne ja hoolikas: andmeid tuleb koguda võimalikult eri allikatest
- ▶ Kõigile salvestatud andmetele tuleb märkida juurde aeg ja allikas.
- ▶ **Õppima teenusekasutajate (nt laste ja perede) kogemustest**
- ▶ **Jälgima sekkumise efektiivsust ja kasu**

TÖÖTAMINE MUDELIGA

- ▶ Mudel annab vajaliku baasi, millele toetuda lapse heaolu hindamisel
- ▶ **Lapse arenguvajadused** - otsene mõju lapse arengule
- ▶ **Vanemate suutlikkus** – otsene mõju lapsele, on võimalik muuta/ mõjutada nii, et negatiivne mõju lapsele väheneb
- ▶ Kui ei ole jälgitavad või mõõdetavaid riskitegureid **lapse arenguvajadustes**, siis on tõenäoline, et kahju lapsele on tekkinud **vanemate suutlikkuse** või **keskkonna tegurite** osas.
  - ▶ *märkus: võimalik, et nn vajakajäämised võivad tuleneda ka teguritest, mida ei saa muuta (autism)*

TÕENDUSPÕHISTE HINDAMISVAHENDITE KASUTAMINE

Eesmärgid:

- ▶ Õppida tundma last ümbritsevat maailma läbi lapse silmade ja tunnetusmaailma
- ▶ Süveneda lapse argipäevaellu, soovidesse, vajadustesse, tugevustesse ja ressursidesse
- ▶ Õppida tundma lapse kogemusi ja vanemate kogemusi lapsest
- ▶ Kujundada lapse vajaduste terviklik hinnang
- ▶ Saavutada koostöö
- ▶ Kus vajalik, seal valmistuda sekkumiseks

TÕENDUSPÕHISTE HINDAMISVAHENDITE KASUTAMINE

Efektiivne hindamine põhineb mitmetel informatsiooniallikatel.

Hindamine ei tohi tugineda vaid ühele allikale.
Hinnangut koostades peab integreerima informatsiooni:

- ▶ Erinevaid hindamismeetodeid kasutades
- ▶ Erinevatelt hindajatelt
- ▶ Erinevatest olukordadest
- ▶ Erinevatest asukohtadest
- ▶ Erinevatelt vastajatelt

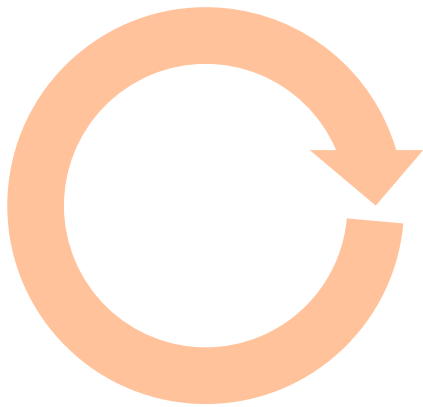
PROTSESS

- ▶ Mõtle hindamise eesmärkidele
- ▶ Kogu informatsiooni erinevatest võimalikkudest allikatest (k.a erinevad hindamisvahendid)
- ▶ Kategoriseeri informatsioon ja organiseeri see kasutades hindamismudelit
- ▶ Analüüsi erinevaid protsesse, mis mõjutavad lapse tervist ja arengut
- ▶ Ennusta võimalikke lahendusi lapse olukorrale
- ▶ Planeeri sekkumine
- ▶ Identifitseeri lahendused ja mõõdikud, mis aitavad hinnata sekkumiste edukust

cf. Bentovim et al. (2014)

7 ETAPPI: HINDAMINE, ANALÜÜS JA SEKKUMISTE PLANEERIMINE

cf. Bentovim, Cox, Bingley Miller, Pizzey & Tapp (2014)

- ▶ Etapp 1: menetluse algatamine ja esmane hindamine
- ▶ Etapp 2: informatsiooni kogumine
- ▶ Etapp 3: informatsiooni süstematiseerimine
- ▶ Etapp 4: riski- ja kaitsetegurite hindamine
- ▶ Etapp 5: hüpoteeside püstitamine
- ▶ Etapp 6: sekkumiste planeerimine
- ▶ Etapp 7: mõõdikute määratlemine võimalike tulemuste ja sekkumiste tulemuslikkuse hindamiseks

MIKS ON ANALÜÜS VAJALIK?

Lastekaitsetöös tuleb ette mitmeid keerulisi olukordi...

- ▶ mitmetähenduslik informatsioon
- ▶ keerulised juhtumid, rasked lahendused...

Informatsiooni kogumine ja selle organiseerimine on vajalik, kuid mitte piisav, et mõista lapse olukorda.

Nõutav on ka terviklik analüüs.

ETAPP 4: RISKI- JA KAITSEFAKTORITE HINDAMINE

Bentovim et al. (2014)

- ▶ Eesmärk on ära tunda protsessid ja faktorid, mis mõjutavad lapse tervist ja arengut ning määrata nende mõju.
- ▶ Pea meeles:
  - ▶ Keskne on määratleda riskid (võimalikud või juba olemasolevad tegurid) lapse tervisele ja arengule.
  - ▶ Vanemlikud raskused või/ja laiemad perekonna või keskkonna tegurid võivad (mitte) olla seoses kahjuga lapse tervisele või arengule.
- ▶ Analüüsi: hüpoteeside esitamine, kuidas perekondlikud või keskkondlikud faktorid, vanemlik suutlikkus ja lapse arenguvajadused mõjutavad üksteist.
- ▶ Kontrolli, kas sul on piisavalt informatsiooni, et kinnitada varasemalt esitatud hüpoteese.

PÕHILISED KÜSIMUSED RISKI- JA KAITSETEGURITE HINDAMISEKS

Kahju & Kaitse

▶ Millised on vajakajäämised lapse tervises ja arengus?

▶ Kuidas need ilmnevad?

▶ Millised on tugevused lapse tervises ja arengus?

▶ Kuidas need ilmnevad?

Kronoloogia: On oluline eristada:

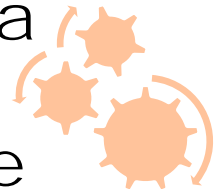
- ▶ Millised faktorid tulenevad **minevikust** ja
  - ▶ millised faktorid **olevikust** aitavad ennetada
    - ▶ seda, mis hakkab juhtuma tulevikus

MIS ON FAKTORID JA MIS ON PROTSESSID?

Faktorid: tugevused või nõrkused ükskõik millisel kolmnurga küljel, mida saab tõendada, nt:

- ▶ lapse käitumine viitab väärkohtlemisele,
- ▶ kaootiliselt organiseeritud vanemad, kes ei paku lapsele piisavat hoolt,
- ▶ eluaseme kvaliteet,
- ▶ lapse head sotsiaalsed suhted - oskus leida sõpru,
- ▶ vanemad tagavad lapse suhtlusvõimaluse teiste pereliikmetega (vanavanemad, tädid jt).

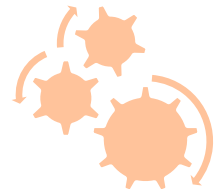

MIS ON FAKTORID JA MIS ON PROTSESSID?

Protsessid: faktoritevahelised seosed, nt:

- ▶ vanemate ebapiisav hoolitsus avaldab mõju ka lapse tervisele,
- ▶ vanemad ei julgusta last mängima teiste lastega, mis omakorda mõjutab lapse kognitiivset arengut

Vaadeldes kõiki protsesse koos, saab moodustada erinevaid mustreid hindamiseks nende mõju üksteisele.

LINEAARSED JA TSIRKULAARSED PROTSESSID

Eraldiseisvad faktorid võivad üksteist mõjutada erinevalt:

Lineaarsed protsessid: ühed faktorid mõjutavad teisi faktoreid, kuid mitte vastupidi, nt

- ▶ vanemate kaootilisus ja ebapiisav hoolitsus
- ▶ mõjutab lapse sotsiaalseid oskusi.
- ▶ Tulemus: lapse hooletussejätmine.

LINEAARSED JA TSIRKULAARSED PROTSESSID

Tsirkulaarsed protsessid: erinevad faktorid mõjutavad üksteist, nt:

- ▶ tädi toetab last stressirohketes olukordades
- ▼ see omakorda aitab lapsel arendada positiivsete emotsioonide väljendamise oskuse
- ◀ mis omakorda motiveerid tädi rohkem toetama.

KESKENDU SELLELE, MIS OMAB SUURIMAT MÕJU

Ühele muutusele järgnevad faktorid ja protsessid:

Määravad sammu mõju lapse **tervisele ja arengule**.

Hädavajalik sekkumise planeerimisele!

Keskenduda tuleb:

- ▶ millist abi vajavad laps, perekond, lähivõrgustik ja kogukond?
- ▶ tugevused, millele saab toetuda ja mis aitavad kaasa positiivsetele tulemustele.

2

Põhiküsimust, mis aitavad määratleda potentsiaalseid tegureid ja protsesse:

RASKUSASTE

- ▶ Millised faktorid ja protsessid avaldavad kõige suuremat mõju lapse tervisele ja arengule?

&

TUGEVUSTE ULATUS

- ▶ Millised faktorid ja protsessid aitavad kaitsta lapse tervist ja arengut?

KUIDAS MÄÄRATA MÕJU?

cf. Angold et al. (1995)

Üks faktoritest võib tunduda väga oluline, kuid ei avalda suurt mõju lapse tervisele ja arengule (nt vaesus).

6 **tunnust**, millele pöörata tähelepanu erinevate riski- ja kaitsefaktorite hindamisel:

1. süvendatus
2. valdavus
3. muudetavus
4. sagedus
5. kestvus
6. ebatavalisus

3 ASPEKTI, MILLELE MÕELDA...

- 1. Süvendatus:** millise ulatusega ning kui suurt mõju avaldab käitumine, emotsioon, kogemus, keskkond vms lapse arengule või perekonna toimimisele.
  - ▶ Mida süvendatum on üks faktor või protsess, seda suuremat mõju see avaldab.
- 2. Valdavus:** kui laia mõjuga on mingisugune riski- või kaitsefaktor inimestele ja nende tegevustele.
  - ▶ Mida rohkem tegevusi on mõjutatud, seda suuremat mõju see faktor (tugevus või nõrkus) avaldab
- 3. Muudetavus:** kui palju saab muuta ja mõjutada üks tegevus järgevat protsessi.
  - ▶ Mida vähem modifitseeritav on faktor või protsess, seda suuremat mõju see avaldab.

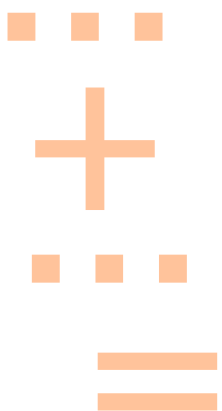
4. **Sagedus:** kui tihedalt esineb mingisugune käitumine, kogemus või sündmus.
  - ▶ Mida sagedamini esineb üks faktor või protsess, seda suurem on mõju.

5. **Kestvus:** kui kaua on mõni riski- või kaitsefaktor juba aset leidnud.
  - ▶ Mida pikemaajalisem on üks faktor või protsess, seda suurem on mõju.

6. **Ebatavalisus:** mil määral on üks faktor või protsess ebatavaline. Ebatavaline käitumine, emotsioon, kogemus vms võib hindajale tunduda olulise faktorina ilma, et kogeja seda tunnetaks.
  - ▶ Mida ebatavalisem on faktor või protsess, seda suurem on mõju.

ANALÜÜSI SÜNTEES

cf. Bentovim, Cox, Bingley Miller & Pizzey (2009)

Määratledes **probleemi tõsidust**, võib ilmned:

-
- ▶ **Rohkem erinevaid aspekte**, mis näitavad probleemi tugevust,
  - ▶ **Tihedamad** esinemissagedused,
  - ▶ **Pikemaajalised** probleemid,
  - ▶ **Raskused muudatuste elluviimisel**,
  - ▶ Probleemide **mõju lapse tervisele ja arengule**.

- ▶ Analüüsisides ja sünteesides erinevaid aspekte, **tulevad esile seosed** kuidas erinevad riski- ja kaitsefaktorid mõjutavad lapse heaolu

ARUTELU: EELARVAMUSED JA MÕTTEVEAD

Kalduvus kujundada millegi kohta ennatlik arvamus (sageli eitav, tõrjuv, halvaks panev, hukkamõistev).

Loomulik informatsiooni analüüsimisel, järelduste tegemine ilma piisavate tõenditeta:

- ▶ Kättesaadavuse heuristik
- ▶ Uskumust kinnitavad tõlgendused
- ▶ Jagatud informatsiooni efekt

Ei ole võimalik täielikult vältida mõttevigade esinemist, kuid...

KÄTTESAADAVUSE HEURISTIK

Kättesaadavuse heuristik: kalduvus liigselt põhineda nendele mälestustele, mis on nn kergemini kättesaadavad

- ▶ Värsked mälestused hiljuti toimunud sündmustest
- ▶ Erakordsed sündmused, millega seonduvad tugevad emotsioonid.

OHT: põhinedes esmaselt meenuvale mälestusele, ei pruugi anda täielikku pilti tegelikust olukorrast ning juhib meid tegema valesid järeldusi ja otsuseid, nt:

- ▶ *Laps on surnud jubeda väärkohtlemise tõttu ning see nn “must stsenaarium” tuleb alati meelde seoses lapse väärkohtlemise juhtumiga. See omakorda paneb meid tegutsema koheselt ennedades lapse surma, mitte tegeledes tegeliku väärkohtlemise hindamisega.*

▶ Kuidas toime tulla?

- ▶ Kaasa mitmeid erinevaid spetsialiste informatsiooni analüüsi.
- ▶ Kasuta erinevaid vahendeid (kolmnurk).

Mis veel?

USKUMUST KINNITAVAD TÕLGENDUSED

Uskumust kinnitavad tõlgendused: kalduvus keskenduma sellele informatsioonile, mis kinnitab eelarvamusi kuid juhib tähelepanu ära teistest võimalikelt teguritelt.

OHT: tihtipeale moodustame seosed esialgse informatsiooni põhjal ning selle põhjal, mida koheselt märkame. Seetõttu võib meie hinnang olukorrale olla vale, kuna muu vähem märgatav informatsioon jääb seoste loomisel tagaplaanile. Nt:

▶ *Näeme hooletussejätud last ning koheselt teeme oma järeldused, mis on tõenäoliselt probleemi põhjusteks: lapse füüsilisi vajadusi ei tagata, kuid meditsiiniline järelvalve vanemate poolt tagatud.*

▶ Kuidas toimida, et mitte teha ennatlikke järeldusi?

- ▶ Pidevalt analüüsida juhtumit erinevatest perspektiividest.
- ▶ Kõrvutada erinevaid vastuolulisi fakte
- ▶ Ühe juhtumi kohta konstrueerida erinevaid hüpoteese
- ▶ Kaasata mitmeid erinevaid professionaale informatsiooni analüüsimisse.

Mis veel?

JAGATUD INFORMATSIOONI EFEKT

Jagatud informatsiooni efekt: mitmest inimesest koosneva grupi kalduvus panustada

- ▶ Rohkem aega ja energiat selle arutamiseks, mida kõik osalejad juba teavad (juba jagatud informatsioon) ja
- ▶ Vähem aega ja energiat selle arutamiseks, mille kohta ainult mõned grupi liikmed teavet omavad (jagamata informatsioon).

OHT: Kahju tekib otsuste vastu võtmisel, kui kõik otsustajad ei ole ühes infoväljas. Nt:

- ▶ *Üks spetsialistidest ei jaga oma teavet, et lapsevanemad, kellel on probleeme vanemliku suutlikkusega käivad läbi oma naabritega. Arutlege kus ja kellel võib tekkida probleeme juhtumi lahendamisel? .*
- ▶ **Mida teha, et minimaliseerida grupi tähelepanu juba jagatud informatsioonile?**
  - ▶ Investeerige rohkem aega aktiivsele diskussioonile.
  - ▶ Koondage grupi arvamusi ja minimaliseerige eriarvamuste arv.
  - ▶ Looge aruteludele struktuur: uute teemade tutvustamine ja mitte juba teada oleva informatsioonile põhinemine.

Mis veel

HARJUTUS: ANALÜÜS

Harjutuse eesmärk on kasutada hindamismudeli kolmnurka juba kogutud ja organiseeritud informatsiooni analüüsimisel.

- ▶ **Moodustage väikesed grupid** ning vaadake juba täidetud hindamismudeli kolmnurka.
- ▶ **Püstitage hüpoteesid**, kuidas erinevatele kolmnurga külgedele kogutud tegurid mõjutavad ja kas need kinnitavad üksteist.
- ▶ Millised tegurid ja protsessid on **riskifaktorid** ja millised **kaitsefaktorid**. Vaadeldge, millised on **mõjud lapse tervisele ja arengule**.

VIITED

- ▶ Angold, A., Prendergast, M., Cox, A., Harrington, R., Simonoff, I. & Rutter, M. (1995). The Child and Adolescent Psychiatric Assessment (CAPA). *Psychological Medicine*, 25, 739-753.
- ▶ Bentovim A., Cox A., Bingley Miller L. & Pizzey S. (2009). *Safeguarding Children Living with Trauma and Family Violence: A Guide to Evidence-Based Assessment, Analysis and Planning Interventions*. London: Jessica Kingsley.
- ▶ Caldwell, B.M. & Bradley, R.H. (2003). *HOME Inventory: Administration Manual Comprehensive Edition*. Little Rock, AR: University of Arkansas for Medical Sciences.
- ▶ Cox, A. & Bentovim, A. (2000). *The Family Pack of Questionnaires and Scales*. London: The Stationery Office.
- ▶ Cox, A., Pizzey, S. & Walker, S. (2009). *The HOME Inventory: A Guide for Practitioners – The UK Approach*. York: Child and Family Training.
- ▶ Department of Health, Department for Education and Employment & Home Office (2000). *Framework for the Assessment of Children in Need and their Families*. London: The Stationery Office
- ▶ Pizzey S., Bentovim A., Cox A., Bingley Miller L. & Tapp S. (2015). *The Safeguarding Children Assessment and Analysis Framework*. York: Child and Family Training.

RESSURSID

- ▶ see **toolbox** available online at: www.mapchipp.com
- ▶ Kelly, L. & Meysen, T. (2016). *Transnational Foundations for Ethical Practice in Interventions Against Violence Against Women and Child Abuse*. London: CEINAV. (translations to German, Portuguese and Slovenian available)
- ▶ Are there **any resources that you consider particularly useful** for practitioners in child protection when it comes to planning interventions? Please **let us know** about it (write to mapchipp@dijuf.de)!